

Parlamentaariselle Yle-työryhmälle

Arvio julkisuuslain vaikutuksista Yleisradioon

Tämä muistio sisältää arvon julkisuuslain vaikutuksista Yleisradioon siinä tapauksessa, että julkisuuslakia muutettaisiin siten kuin oikeusministeriön julkisuuslakityöryhmän mietintö joulukuussa 2023 ehdotti.

Oikeusministeriön julkisuuslakityöryhmä julkaisi mietintönsä julkisuuslain uudistamisesta joulukuussa 2023. Lakiluonnoksen 5 §:n mukaan julkisuuslain piiriin tulisivat uutena *“... julkisyhteisön ... määräysvallassa ... olevat yhteisöt ... siltä osin kuin ne harjoittavat muuta kuin kilpailulain 30 d §:n 1 momentissa tarkoitettua kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa ...”*.

Jos uudistettu julkisuuslaki tulisi voimaan mietinnön ehdottamassa muodossa, niin Yleisradion lakisääteinen julkinen palvelu eli lähes koko Ylen toiminta tulisi julkisuuslain soveltamisalaan. Soveltamisalan ulkopuolelle jäisi luonnoksessa olevan kilpailulakiviittauksen kautta Ylen kaupallinen toiminta. Kaupallisen toiminnan osuus Ylen liikevaihdosta on alle 1 %. Kaupallinen toiminta sisältää mm. toimitilojen vuokralleantamista ja teknisten tv-tuotantopalvelujen myyntiä.

Ehdotettu julkisuuslaki lisäisi Ylen toiminnan avoimuutta. Julkisuuslaki toisi julkisuuden piiriin hallintokustannusten osana esimerkiksi matka- ja edustuskustannukset. Ehdotettu julkisuuslaki suojaisi Ylen sopimuskumppanien liikesalaisuuksia, joten laki ei todennäköisesti aiheuttaisi merkityksellistä haittaa Ylen ulkoisille ohjelmahankinnoille, kuten esimerkiksi urheilun esitysoikeuksien ostamiselle.

Yleisradion lakisääteisen toiminnan siirtyminen kokonaisuudessaan julkisuuslain soveltamisalaan aiheuttaisi lisäksi seuraavia vaikutuksia Ylen ohjelma- ja julkaisutoiminnalle:

- a) Kun ohjelmatuotannon suunnitelmat, käsikirjoitukset, haastatteluaineistot yms. tulisivat julkisiksi, tämä heikentäisi journalismin ja muun sisältötuotannon itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Erityisesti tutkivan journalismin työprosessien kannalta on välttämätöntä, että journalistit voivat tehdä aineiston keruun ja arvioinnin sekä julkaistavien ohjelmien ja artikkelien laatimisen rauhassa ilman julkisuuden painetta. Julkisuuslain välittömät ja välilliset vaikutukset sisältötuotannon riippumattomuuteen tulisi arvioida ja tarvittaessa ratkaista lakiin otettavalla erityissäännöksellä. Erityisesti tulisi arvioida medianvapaussäädöksen (EMFA) vaatimus valtiovallan puuttumattomuudesta median toimintaan.

- b) Oman, julkisuuslakivelvollisuuksien kannalta erityisen asiakirjaryhmän muodostavat lähdesuojan piirissä olevat aiheistot. Olettaen, että sananvapauslain ja medianvapaussäädöksen määrittämä lähdesuoja asetettaisiin etusijalle suhteessa julkisuuslain tiedonluovutusvelvollisuuteen, tämä vaatisi erityissäännöksen, jossa julkisuuslain, sananvapauslain ja medianvapaussäädöksen keskinäinen soveltamisjärjestys määriteltäisiin.
- c) Ylen hallussa olevien julkaisemattomien ja julkaistujen ohjelmien sekä muiden mediasisältöjen käyttöä säännellään tekijänoikeuslain säännöksillä ja tekijänoikeudellisilla sopimuksilla. Yle hankkii koti- ja ulkomaisilta tekijöiltä ja yrityksiltä valmiita ohjelmia sekä aineistoja ohjelmien tekemiseen. Yle hankkii esitysoikeudet vain omaa julkaisutoimintaansa varten, minkä lisäksi useimmat mediasisältöjen hankintasopimukset rajoittavat ohjelmien esittämistä hyvin tarkasti, yleisemmin tarkoilla maantieteellisillä ja ajanjaksorajoituksilla. Jos Ylen hallussa olevat ohjelmasisällöt tulisivat julkisuuslain kautta kenen tahansa saataville milloin tahansa, niin syntyy kysymys, miten tekijänoikeussuojaa nauttivien teosten tekijänoikeussopimuksista poikkeavaa julkistamista arvioidaan. Muun muassa seuraavat kysymykset edellyttävät ratkaisemista lainvalmistelussa:
- Syntyykö Ylelle velvollisuus ostaa itselleen niin laajat käyttöoikeudet, että oikeudet kattavat myös julkisuuslain julkistamisvelvoitteet?
 - Niiden tilanteiden varalle, että Yle ei kykene hankkimaan julkisuuslain edellyttämiä käyttöoikeuksia sopimusteitse, julkistamisvelvollisuuden edellyttämistä oikeuksista olisi säädettävä tekijänoikeuslaissa, jolloin samalla olisi arvioitava oikeudenomistajille maksettavan korvauksen sääntelytarve.
- d) Osa Ylen lakisääteisen julkisen palvelun sisällöistä kilpailee kaupallisten mediayritysten kanssa yleisön ajankäytöstä ja huomiosta. Ylen julkisen palvelun markkinavaikutusten sääntely tapahtuu valtioneuvoston päätösten ja Yle-lain puitteissa. Markkinavaikutusten sääntelyn lisäksi Yleä velvoittavat kilpailulain säännökset kielletyistä kilpailunrajoituksista. Tärkein kielletyistä kilpailunrajoituksista on kilpailijoiden välisen yhteistyön ja tiedonvaihdon kieltö. Kilpailukäyttäytymistä koskevien tietojen kielletty luovuttaminen toteutuu myös yrityksen yksipuolisesti suorittaman tiedonjulkistamisen muodossa. Julkisuuslain julkistamisvelvollisuuden piiriin tulisi myös Ylen kilpailukäyttäytymistä koskevia ja siten kilpailulain julkistamiskiellon piirissä olevia tietoja. Julkisuuslain ja kilpailulain säännösten ristiriita tulisi ratkaista nimenomaisella säännöksellä.

Yle esitteli edellä tiivistetysti kuvattuja vaikutuksia oikeusministeriölle julkisuuslakimietinnöstä antamassaan lausunnossa ja kävi sen jälkeen tarkentavaa keskustelua oikeusministeriön julkisuuslakivalmistelijoiden kanssa. Ylelle syntyi keskustelun perusteella käsitys, että oikeusministeriö arvioi asiaa seuraavasti:

- A. Edellä olevia Ylen toimintaan kohdistuvia julkisuuslakivaikutuksia a) - d) ei voida hallita julkisuuslakiin sijoitettavilla säännöksillä, koska Yleisradion mediayritysluonteesta aiheutuvat vaikutukset poikkeavat olennaisesti niistä vaikutuksista, joita syntyy julkisyhteisöjen omistamille yrityksille yleisesti, mikäli julkisuuslakia aletaan soveltaa noihin yrityksiin.
- B. Jos julkisuuslain soveltamisala laajenee kattamaan Yleisradion kuten julkisuuslakityöryhmä ehdotti, niin edellä kuvattujen julkisuuslakivaikutusten hallitsemiseksi olisi tarpeen sijoittaa Yle-lakiin tarkentava säännös julkisuuslain

soveltamisesta Yleen.

- C. Yle-lain säännös julkisuuslain soveltamisesta Yleen kannattaisi valmistella sen jälkeen kun uuden julkisuuslain sisältö ja soveltamisala tiedetään. Riippuen julkisuuslaki-HE:n eduskuntakäsittelyn aikataulusta, tuo ajankohta saattaisi olla vuosina 2026-2027.

Yle ehdottaa, että parlamentaarinen Yle-työryhmä kirjaisi mietintöönsä toimintatapasuunnitelman sen varalta, jos eduskunta päättää, että Yleisradio tulee julkisuuslain soveltamisalaan.